

tut donesen 1272. god. (58.-59.), a na drugom 1277. god. (57.). Ovdje se možda radi o grešci prilikom pisanja ovog djela te bi trebalo ispraviti ovu pogrešku.

Također, ne bih se mogao složiti s nekim metodološkim postavkama autora ove knjige. Naime, autor svoju knjigu započeo s Marcom Polom što je po vrlo upitno jer mislim da Marco Polo nije ni Hrvat, a nije ni ekonomski mislilac već putopisac koji u svom djelu izvještava o svemu što je vidio na svom putu. O tome govori i autor u uvodu ovog djela. Isto tako mislim da većina mislioca o kojima govori u drugom dijelu knjige nisu ekonomski mislioci jer su tek uzgred pisali o ekonomskim temama što je naveo i sam autor. Međutim, određivanje metodoloških načela slobodno je svakom znanstveniku pa treba prihvatiti ovakav metodološki pristup te ga se može smatrati poticajnim za daljnja istraživanja na ovom području.

Vrlo je dojmljiv prikaz života i rada nekih naših mislioca (Benedikt Kotruljević, Juraj Križanić, Stjepan Gradić, Matija Antun Relković i Nikola Škrlec Lomnički). Naročito to vrijedi za Jurja Križanića koji je u 17. st. svojim radovima predložio mjere za jačanje gospodarstva u carskoj Rusiji, ali vladajući slojevi nisu prihvatili njegove ideje te ju je, nakon progona u Sibir, napustio razočaran.

Autor na kraju svakog dijela knjige donosi popis literature kojom se koristio. Također, u bilješkama navodi mnoštvo literature koju ne navodi u popisu. Mnoštvo literature te izvora koje je koristio navodi da je uložio veliki rad na čemu mu treba odati puno priznanje.

Na kraju mogu reći da je dr. Vladimir Stipetić, uz ove nedostatke, postigao cilj darujući nam dosada najpotpuniji pregled razvoja hrvatske ekonomske misli. Povezivanje ekonomske misli s društvenim, političkim i kulturnim prilikama novost je koju donosi ovo djelo. Autor je utro put mladim znanstvenicima koji bi trebali više pažnje posvetiti proučavanju utjecaja hrvatskih mislioca na ekonomske prilike na hrvatskim područjima i u svijetu.

MILAN VRBANUS

Zlata Živaković-Kerže (ur.), *Antin 1267.-2002. - Prilozi za proučavanje povijesti Antina i Župe Tordinci*, izdavači: KUD "Lela i Vladimir Matanović", Antin i Društvo za hrvatsku povjesnicu, Osijek-Antin 2002., 124 str.

Pod uredničkim vodstvom dr. Zlate Živaković-Kerže nedavno je izašla za zanimljiva monografija iz zavičajne slavonske povjesnice pod nazivom *Antin 1267.-2002. - Prilozi za proučavanje povijesti Antina i Župe Tordinci*. Poticaj za izdavanje knjige o tom malom živopisnom slavonskom mjestu dala je *Hrvatska mladež* Antina kako bi se dostojno mogla obilježiti 735. obljetnica opstojnosti naselja. Želja mladih Antinčana također je bila da se u jednoj knjizi cjelovito obrade događaji iz ne tako daleke prošlosti, tj. događaji vezani uz Domovinski rat u kojem su i Antinčani pretrpjeli velike materijalne i ljudske žrtve, a i danas dio predratnog stanovništva živi u prognaništvu.

Knjiga *Antin 1267. - 2002.* sadrži 124 stranice A 4 formata u tvrdo uvezanim koricama, a podijeljena je u tri veća poglavlja pod naslovima: *Antin danas - Anno Domini 2002.* (9.-30.), *Antin prije deset godina* (31.-52.) i *Antin kroz prošlost* (53.-118.), te su ta poglavlja podijeljena u više manjih cjelina. Kao predložak za naslovnicu poslužila je stara topografska karta iz 18. st. na kojoj je ucrtano mjesto Antin i slika stare filijalne antinske crkve sv. Antuna Padovanskoga, koja je na žalost stradala tijekom velikosrpske agresije na Hrvatsku. Treba istaknuti da je najveći dio sadržaja napisala Zlata Živaković-Kerže, no pri radu su pripomogli i Stanko Andrić i Dino Mujadžević, kao i sami mještani Antina koji su se rado odazvali te su urednici pružili dragocjene informacije. Monografija također ima i veliki broj crnobijelih i kolor fotografija koje zorno dočaravaju život, kulturu i običaje mjesta.

Možda će se čitatelju, koji se primi čitanja monografije *Antin 1267. - 2002.*, učiniti čudnim što se urednica dr. Zlata Živaković-Kerže odlučila knjigu započeti s Antinom u sadašnjosti, a završila ju je s prošlošću mjesta. No, kako je istaknuto u predgovoru: *U povijest Antina uvodi nas poseban redosljed sadržaja knjige. ... Takvim sadržajem namjeravalo se postići da knjiga podsjeća i potiče na razmišljanje.* (7.-8.). Osobno bih dodao kako se na taj način urednica založila za budućnost tog mjesta, jer je u bliskoj prošlosti mjesto bilo sustavno uništeno od strane tzv. JNA i paravojsnih srpskih jedinica. Knjiga je dokaz da i nedavni nemili događaji nisu slomili duh tog slavonskoga naselja.

U prvom poglavlju pod naslovom *Antin danas - Anno Domini 2002.* Živaković-Kerže upoznaje nas sa zemljopisnim položajem mjesta Antin, ističući kako je mjesto smješteno u donjem Povučju nedaleko od gradova Vinkovaca, Vukovara i Osijeka, a nalazi se u sklopu Vukovarsko-srijemske županije. Prostorno gledano, čini se kao da je Antin smješten na otoku jer ga sa zapadne i južne strane opasuje rijeka Vuka, dok je s istočne i sjeverne mjesto omeđeno kanalom. Po popisu stanovništva 2001. godine naselje je brojalo 619 stanovnika, što je 70% predratnoga stanovništva. Kako ističe Živaković-Kerže, tijekom proteklih stoljeća na Antinčane su utjecali brojni narodi koji su u dužem ili kraćem vremenu boravili na slavonskom prostoru. Ponajbolje se to vidi u jeziku, jer i danas se koriste brojne tuđice, a poglavito je veliki broj turskih, njemačkih i mađarskih riječi. Današnji društveni život sela odvija se u okviru kulturnih i sportskih društava, a zamjetan je napredak vjerskoga života poglavito se to odnosi na već tradicionalni križni put Župe Tordinci, čija je filijalna crkva i Antin. Na križnom putu u dužini od 35 km vjernici se, uz svjedočenje svoje vjere, zaustavljaju se i na postajama uz velike masovne grobnice hrvatskih vojnika i civila iz Tordinaca, Čelija i Antina, pa je na taj način križni put simbolično povezan s žrtvama hrvatskoga naroda u Domovinskom ratu.

U drugom poglavlju dr. Zlata Živaković-Kerže prikazuje događaje vezane uz uspostavu samostalne i suverene Republike Hrvatske, tijek i razmjere velikosrpske agresije u Slavoniji. U toj agresiji znatno je stradao i Antin. Njegovo su stanovništvo pripadnici tzv. JNA i paravojsnih srpskih jedinica 30. rujna 1991. godine prognali sa stoljetnih ognjišta. Treba naglasiti da su u tom činu progonstva Antinčana prednjačili Srbi iz susjednih sela, te pričuvnici (rezervisti) iz Srbije koji su neposredno nakon što su protjerali stanovništvo do temelja opljačkali mjesto. Tijekom Domovinskoga rata, u vrijeme okupacije Antina, smrtno je stradalo 36 mještana, a i danas se dio ljudi smatra nestalim osobama. Urednica ističe kako je povratak prognanika u Antin započeo 13. lipnja 1997. godine, kada je u

župnoj crkvi sv. Antuna Padovanskoga slavljena prva sveta misa, a povratak se intenzivirao 15. siječnja 1998. godine nakon što su ukinuti "plavi kartoni" UN-TAES-a. Ti su kartoni ograničavali slobodno kretanje u istočno slavonskoj zoni pod zaštitom UN-a, te se po njihovom ukidanju vratilo oko 300 Antinčana i započelo s obnovom mjesta.

Najopsežnije treće poglavlje knjige *Antin 1267. - 2002.* započinje kratkim povijesnim radom dr. Stanka Andrića o prvom pisanom spomenu imena mjesta u srednjem vijeku. Dr. Andrić naglašava kako se mjesto prvi puta spominje u jednoj budimskoj ispravi datiranoj na Matijevo, tj. 21. rujna 1267. godine pod imenom Ant ili Ont. Listina je sačuvana u ostavštini grofova Zay koji su porijeklo baštine od praroda Voja, a njihov feudalni posjed u srednjem vijeku nalazio se nedaleko od Antina. Selo je u razvijenom srednjem vijeku pripadalo manjem lokalnom vlastelinstvu, te su vlasnici iz imena izvodili i svoju titulu *de Anth.* Središte vlastelinstva bilo je u nedalekom, a danas iščezlom, Hermangradu. Dr. Andrić istražujući dostupne izvore pretpostavlja da se Hermangrad nalazio u blizini današnjega sela Markušice. Nije poznato jesu li ti vlastelini bili iz neke od poznatih tadašnjih plemićkih loza u Slavoniji, te je to ostaje predmet za daljnja istraživanja. Od 13. do prve polovine 16. st. antinski će veleposjed više puta mijenjati gospodara.

Znatnije društvene i političke promjene u donjem Povučju započinju tijekom 16. st., kada taj prostor osvaja Osmansko Carstvo. Dr. Zlata Živaković-Kerže u cjelini o vremenu osmanske uprave u Slavoniji ističe kako je nakon Mohačke bitke 1526. godine, odnosno nakon osmanskih osvajačkih akcija 1536. godine, na prostoru Slavonije i Srijema zavladao relativan mir. Osmanlije odmah započinju s uređivanjem uprave na novoosvojenim područjima, pa će se i Antin naći u novoutemeljenom Požeškom sandžaku, tj. Erdutskoj nahiji. Mjesto je po poznom upisniku Požeškoga sandžaka iz 1579. godine brojalo 29 kuća, a većina stanovnika bili su starosjedioci Hrvati rimokatoličke vjere iako je u selu bilo i nekoliko pridošlih obitelji grkokatoličke odnosno protestantske vjeroispovijesti. Posljednji turski vlastelin Antina bio je Hadži dizdar koji je kao i većina ranijih osmanskih vlastelina stolovao u Osijeku. Krajem 17. i u 18. st. započinje novo razdoblje u životu mjesta, jer osmansku upravu nakon oslobođenja Slavonije zamjenjuje austrijska carska uprava koja će u to vrijeme uspostaviti i novi komorski ustroj te započeti s prodajom feudalnih posjeda. Antin će tada potpasti pod novoustrojeno Vukovarsko vlastelinstvo, kojem je od godine 1736. pa sve do 1945. vlasnik grofovska obitelj Eltz. Također u vrijeme vladavine kraljice Marije Terezije započinje se ustrojivati i novi teritorijalno-politički ustroj, pa su u sklopu Trojedne Kraljevine na području Slavonije uspostavljene nove županije, a jedna od njih bila je i Srijemska županija, sa sjedištem u Vukovaru, u čijem se sastavu nalazio i Antin. U to vrijeme dolazi i do crkvenoga preustroja jer je prostor istočne Slavonije i zapadnoga Srijema pripadao Pečuškoj biskupiji, a krajem 18. st. taj se prostor pripaja Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji sa sjedištem u -akovu. Pripajanjem Antina novoj biskupiji utjecalo je da se na mjestu stare župne crkve sv. Franje izgradi 1814. godine nova crkva sv. Antuna Padovanskoga. Antin se tijekom 18. i 19. st. nastavio razvijati, pa je u tom razdoblju zabilježen i znatan porast stanovništva tako da popis stanovništva s početka 20. st., tj. iz 1910. godine bilježi 603 stanovnika. Za napredak sela značajno je otvaranje Niže pučke škole 1863. godine odnosno izgradnja željezničke pruge Vinkovci-Osijek, koja je prolazila i pored Antina, a puštena je u uporabu 1910. godine.

Posljedice izbijanja Prvoga svjetskoga rata osjetili su i Antinčani, jer su po zapovijedi austro-ugarskih vlasti 1916. godine sa crkvenoga zvonika skinuta zvona, te rekvirirana za ratne potrebe.

Živaković-Kerže u zadnjem dijelu knjige opisuju događaje u Antinu u vrijeme dviju jugoslavenskih državnih zajednica. U tim cjelinama isto takao su opisani događaji vezani uz kulturni, društveni, gospodarski, prosvjetni i crkveni život sela. Mjesto se u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, nakon uspostave banovina, kratko vrijeme nalazilo u sastavu Dunavske banovine, jer je stara Srijemska županija bila podijeljena u dvije banovine Dunavsku i Drinsku. Ipak, državnim preustrojem 1931. godine cijeli prostor istočne Slavonije i zapadnoga Srijema pripaja se Savskoj banovini, odnosno od 1939. godine veći dio hrvatskoga etničkoga prostora pripojen je novoustrojenoj Banovini Hrvatskoj. Nakon svršetka Drugoga svjetskoga rata Antin je u upravno-teritorijalnom pogledu pripadao Kotaru Vinkovci, odnosno od 1974. godine Općini Vinkovci, a taj administrativno-teritorijalni ustroj zadržan je sve do stvaranja samostalne Republike Hrvatske i uspostave novoga županijskoga sustava.

Na kraju treba reći da je knjiga *Antin 1267. - 2002.* urednice Živaković-Kerže vrijedan doprinos izučavanju zavičajne povijesti. Iako knjiga ima i nekoliko manjkavosti kao što su neobrađene teme o migracijskim kretanjima hrvatske populacije tijekom prošlih stoljeća. Poglavitno se to odnosi na Hrvate-Šokce i njihove prelasku s prostora Bosne i Hercegovine i Dalmacije, a ta bi dublja analiza u znatnoj mjeri doprinijela stvaranju cjelovite slike seoskoga života i u danas većinskom šokačkom Antinu. Također urednica je i sama svjesna činjenice da su u knjizi nedovoljno obrađeni događaji vezani za Prvi i Drugi svjetski rat. Navedene teme i danas su zanimljive široj javnosti, pa bi bilo dobro da su u knjizi šire obrađene. Ipak, treba reći da je monografija ovoga tipa još i danas malo te da antinski primjer trebaju slijediti i puno veća naselja kako bi se i mikropovijesnim istraživanjima prikazalo vrijedno kulturno nasljeđe Slavonije. Takve bi monografije trebale još više naznačiti identitetsku pripadnost istočno-slavonskoga prostora kompleksu cjelokupne hrvatske kulturne baštine. Knjiga *Antin 1267. - 2002.* ponajviše pripada samim Antinčanima koji su uspjeli ostvariti svoje želje, da u jednom djelu imaju uvid u dugotrajnu prošlost svoga mjesta. Možda su ponajbolju preporuku knjizi dali sami priređivači i urednici kada su istaknuli slijedeću poruku: Svima kojima je Antin u srcu!

KREŠIMIR BUŠIĆ

Josip VRANDEČIĆ, *Dalmatinski autonomistički pokret u XIX. stoljeću*, Dom i svijet, Zagreb 2002., 332 str.

Politička povijest Dalmacije u drugoj polovici XIX. stoljeća do sada je u hrvatskoj historiografiji u pravilu promatrana isključivo kroz istraživanje narodnjačkog pokreta, njegovih vođa, ideja i političkih uspjeha. Stoga je za stvaranje cjelovite slike o političkom životu tog vremena u Dalmaciji upravo nedostajalo istraživanje njemu suprotstavljenog autonomističkog pokreta, za čije se temeljito i stručno istraživanje veći vremenski odmak očito pokazao kao nužan. Na